

Quando ergo definit: « si quis dixerit, in ss. Eucharistiae sacramento remanere substantiam panis et vini una cum corpore et sanguine Domini Nostri Iesu Christi, negaveritque mirabilem illam et singularem conversionem totius substantiae panis in corpus et totius substantiae vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis et vini, quam quidem conversionem catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat, anathema sit » (sess. XIII. can. 2.); sine ullo prorsus dubio docet, totum illud *esse panis*, quod non est accidens seu species, converti seu desinere per conversionem in corpus et sanguinem Domini modo iam saepe declarato. At iuxta novam sententiam nihil entitatis desinit in pane, sed tota physica realitas manet eadem solo modo existendi mutato, quod nunc ea realitas dicitur non esse *in se* sed *in altero* scilicet in corpore Christi. Per hunc autem modum existendi in altero, non desinit ipsa essentia naturae, nec ea fit accidens, sed manet natura substantialis. Atqui hanc realitatem substantialem oppositam accidenti definit Concilium converti in corpus Christi atque adeo desinere non solum *esse in se* sed desinere *esse simpliciter* per conversionem in corpus Christi. Sed omissa theoria substantiae, falsitas novae explicationis convincitur multo planius.

d) Concilium nempe α) idem omnino docet distinctius, quod apud Patres et in Liturgiis dicitur, « *panem et vinum* transmutari in corpus et sanguinem Domini; post consecrationem *non esse amplius panem*, sed tantum apparere panem; iam id, *quod fuerat panis*, esse corpus Domini; *non esse panem licet gustu ita sentiatur*, sed corpus Domini. » β) Damnat Concilium idem, quod iam in Berengario fuerat damnatum, qui teste Lanfranco inter alia docuit, « *panem vinumque altaris post consecrationem sine materiali mutatione in pristinis essentiis remanere* » (th. XIV. p. 198.), et quod damnaverat Concilium Constantiense in doctrina Wicleffi, cuius duplex erat assertio, una affirmans altera negans contra doctrinam catholicam art. 1. 2. « Substantia panis materialis et similiter substantia vini materialis remanent in sacramento altaris. *Accidentia panis non manent sine subiecto* in eodem sacramento. » Atqui in nova

illa sententia, quam impugnamus, *panis et vinum* non solum appareret sed reipsa adesset; et quod gustu sentitur, non minus esset *panis et vinum* post consecrationem, quam fuerat antea, quantumvis sustentaretur a corpore Christi; maneret *panis et vinum sine materiali mutatione in pristinis essentiis*; manerent omnia *accidentia panis et vini in suo subiecto*, videlicet in natura panis et vini.

e) Ex ipsis verbis institutionis confutatur haec doctrina eodem prorsus modo, quod paulo ante ex verbis eisdem impugnavimus sententiam de assumptione panis ad unionem hypostaticam.

THESIS XVI.

De obiectiva realitate specierum sacramentalium.

« Quaestio de speciebus sacramentalibus, quae constituunt *tertium commune* in utroque transubstantiationis *termino totali* et partem sensibilem sacramenti, per se theologica est, si non speciatim de accidentium natura sed solum universim quaeratur, utrum species sacramentales sint aliquid physicum reale remanens ex pane et vino, cuius tota substantia transiit, an tantummodo immediata operatio Dei in nostros sensus et in alia circumposita obiecta. Ex fontibus igitur theologiae propriis sensu praedicto realitatem physicam specierum panis et vini defendimus; eam enim doctrinam Patrum minime ambigua, quoties hac de re agunt, Conciliorum et maxime synodi Constantiensis loquendi ratio cum omnibus suis adiunctis rite perpensa, theologorum et scholarum omnium consensus saltem usque ad saeculum XVII. labens unanimis persuadent, praesertim cum etiam ab illa Cartesiana aetate theologi, si qui erant in partem alteram propensiores, sua dubia cautissime proposuisse, philosophi autem certi et rati nihil adtulisse videantur, quod non solum specialem quemdam modum existentiae — accidentium sine subiecto, — sed generatim existentiam absolute repugnare demonstrat. »

I. Quaestio aliqua theologica dici potest dupliciter; primum quidem proxime et *formaliter* ratione obiectivi principii cognitionis, quatenus res ipsa, quae in disputationem venit, inquirenda est ac innotescit vel unice vel etiam ex revelatione et ex revelationis explicatione, ut haec explicatio per aetatum decursum vel ab ipso authentico magisterio est proposita, vel aliter consensu et auctoritate sufficienti

ad persuadendum illustrata. Quaestiones ita comparatas solvendas esse ex fontibus theologiae propriis, nemini potest esse dubium. Potest deinde quaestio dici theologica remote et *materialiter*, quando principium cognoscendi non est revelatio nec immediate per se nec mediate per deductiones, sed lumen rationis tantummodo; est tamen materia seu res ipsa aliquo modo nexa cum iis, quae in revelatione continentur. Hac etiam in hypotesi philosophiae prae oculis versari debere ex theologia normam saltem negativam et limitantem, ut praecaveantur errores oppositi veritatibus ex theologia cognitis, alibi (in append. ad Tract. de Tradit. cap. V.) demonstravimus. Vide Propos. XIV. Syllabi, et litteras S. P. Pii IX. ad Archiepisc. Monach. 11 Dec. 1862; 21. Dec. 1863.

Hisce positis quaestio de natura specierum eucharisticarum generatim spectata evidenter est saltem *materialiter* theologica; si vero restringatur intra eos terminos, qui in enuntiatione thesae indicantur, quaestio non solum ratione materiae sed etiam ratione obiectivi principii cognitionis atque adeo *formaliter* theologica censi debet. Nam in primis doctrina velut fundamentalis de speciebus eucharisticis sensu negante, seu doctrina *quid non sint*; ea omnia scilicet sensibilia phaenomena cum suis omnibus efficientiis non exstare secundum leges physicas, secundum quas non possent esse nisi accidentia substantiae panis et vini adhuc eis suppositae, sed absque substantia connaturali secundum ordinem aliquem supernaturalem perdurare, haec inquam fundamentalis doctrina de speciebus dogma est revelatum et explicite propositum in ipso articulo fidei de transubstantiatione. « Est panis apparens, qui non est panis, » ut ss. Patres loqui consueverunt (th. VIII. XIV.). Constat igitur ex revelatione, species sacramentales, quidquid illae sint, non esse aliquid ordinis mere naturalis, prout ex relatione sensuum solo lumine rationis iudicandum esset, nisi iudicium fide divina corrigeretur; sed esse ordinis supernaturalis et superrationalis vel saltem praeterrationalis. Ideo audivimus ss. Doctores tam frequenter monentes: « non ex sensibus, sed ex sola fide iudicandum esse » l. c. Quando ergo quaeritur de harum specierum ratione et es-

sentia, quid sint (περι του τι ην ειναι), quaestio versatur circa rem supernaturalis et certe praeterrationalis ordinis. Per se ergo materia seu res de qua agitur, sine dubio theologica est. Porro quatenus in revelatione et in ecclesiastica explicatione revelationis continetur doctrina de natura specierum, eatenus quaestio de earum natura etiam *formaliter* theologica censi debet, solvenda quippe ex revelatione et ecclesiastica revelationis explicatione. Atqui in revelatione continentur principia ex quibus deduci possit, et in consensu explicationis ecclesiasticae sufficienti ad persuadendum continetur deducta ac declarata solutio quaestionis de obiectiva et physica realitate specierum sacramentalium. Ergo quaestio de natura specierum intra hos limites est quaestio *formaliter* theologica solvenda ex fontibus theologiae propriis.

Ulterius vero, hac physica realitate supposita, sive de intima natura accidentium in corporibus generatim, sive de harum specierum a substantia connaturali seiunctarum indole speciatim, *quomodo sint*, nulla iam est ex principiiis revelatis deducta explicatio; sed potest humana ratio rei propositae et ex revelatione deductae, specierum inquam obiective realium, declarationem repetere plus minusve probabilem ex cognitionibus naturalibus, quae de natura corporum suppetunt. Haec igitur quaestio ulterior de natura specierum *quomodo sint*, *formaliter philosophica* est, et sensu paulo ante declarato solum *materialiter* theologica.

Unde ordo rerum et idearum sicut in aliis quaestionibus theologicis, ita in hac quoque is est, ut philosophia subserviat theologiae, et proinde in re praesenti, ut primum veritas physicae realitatis specierum ex fontibus theologiae propriis statuatur, si id independentem a theoriis philosophicis de corporum natura fieri potest; veritas deinde theologice demonstrata sensu saltem negativo pro norma habeatur directrice in ipsa inquisitione philosophica de accidentium natura. Repugnat autem obiectivae nostrarum cognitionum subordinationi methodus, qua primum statuitur theoria philosophica plus minusve probabilis de natura corporum et accidentium, atque huic deinde doctrina ex fontibus theologicis demonstranda subiicitur et accommodatur.

II. Inquirendum est igitur, quid, praeter negationem substantiae panis et vini sub his speciebus, de speciebus ipsis in praedicatione ecclesiastica doceatur.

1°. Illud quod in ss. sacramento est immediatum obiectum sensuum, esse aliquid *obiective reale*, demonstratur tum ex ratione sacramenti tum ex diserta Patrum doctrina.

a) Patres et Ecclesia universa in sacramento duo distinguunt constanter, *partem visibilem*, quae est sacramentum tantum, et *partem invisibilem* corpus Christi, quae est sacramentum simul et res sacramenti. Hac declaratione, quod species ipsae sunt *sacramentum*, seu *signum sacrum* rei sacrae, tum scilicet signum corporis Christi praesentis tum una cum corpore Christi signum refectionis nostrae spiritualis, iam satis docetur obiectiva earum realitas, ut bene explicuit Algerus l. I. c. 7. de Sacram. corporis et sanguinis Christi contra Berengarianos. Profecto enim *sacramentum* intelligitur ab omnibus res aliqua sensibilis obiectiva, non autem modificatio in nostris sensibus et in obiectis circumpositis. Nihil vero proficiunt, qui aiunt, esse quidem species aliquid obiective reale et non solum modificationem in nostris sensibus et in corporibus circumpositis, attamen hoc obiective reale esse non aliud, quam operationem divinam ex illo spatio ubi prius erat panis. Nam operatio divina distincta a suo effectu realiter non est aliud, quam Deus ipse; nemo autem dixerit, Deum ipsum, quantumvis spectetur formaliter ut operans, esse *sacramentum* seu sensibile signum rei sacrae! Obiective ergo reale extra nostros sensus et praeter modificationes corporum circumpositum in hac hypothesis nihil remanet, quod possit dici sacramentum. At « si ex phantasia et veritate (corpore Christi) sacramentum Christi confici creditur, iam confectio non erit, quum ex aliqua re et nulla confectio constare non possit. Conficitur ergo sacramentum ex vero corpore Christi et sanguine et *ex veris speciebus panis et vini* » Algerus l. c. (in fine capitis).

b) Huic persuasioni de obiectiva realitate partis visibilis in sacramento, non solum generatim indoles totius usus loquendi ecclesiastici respondet, quin umquam occurrat indicium illius merae operationis divinae in nostros sensus

iis quoque in adiunctis et contextibus, ubi maxime urgetur absentia panis et vini; sed etiam frequens et disertissima apud Patres est declaratio physicae realitatis specierum sensibilium atque huius compositio cum desitione substantiae panis et vini. De hac diserta veterum doctrina diximus satis multa th. X. quae huc transferenda sunt.

In distinctione a corpore Christi, ut ibi vidimus, species panis et vini appellant *rem terrenam* (Irenaeus); *rem materialem* *αὐτο το ὑλικον* (Origenes); *res sensibiles* distinctas a re intellectu fidei percipienda *αἰσθητα πραγματα* (Chrysostomus hom. 82. in Matth.); *panis et vini sensibilem naturam* *αἰσθητην οὐσιαν* (Ephrem Antiochenus); prioris essentiae *formam et speciem, ac symbolorum remanentem propriam naturam* (οὐδε μυστικα συμβολα της οικειας ἐξισταται φυσικως Theodoretus); *permanentem naturam panis et vini* (epist. ad Caesar.); *permanentem, non desinentem proprietatem naturae panis et vini* (Gelasius). Porro sicut monophysitae dogmate conversionis panis in corpus Christi abutebantur ad inferendam conversionem humanae naturae Christi in naturam divinam, atque ideo humanitatis Christi sensibiles proprietates « formam, figuram, circumscriptionem » non reale aliquid sed, si ita sensibus apparet, mere phantasticum asserebant; ita Patres vicissim in iis ipsis contextibus, in quibus diserte consentiebant cum monophysitis de *conversione substantiae panis* in corpus Christi, simul adstruebant tam sollicitè *realitatem specierum remanentium in sua proprietate*, ut ex speciebus remanentibus, tamquam parte sensibili cum corpore Christi parte non sensibili unius sacramenti, inferrent realitatem humanitatis manentem in propria sua natura cum divinitate in una Christi persona. Atqui si has species non habuissent ut reale aliquid remanens ex pane et vino post desitionem substantiae, sed ut meram operationem divinam in sensus nostros et in obiecta circumposita, non solum hoc argumento seu potius hac analogia adversus monophysitas uti non potuissent, sed evidentissime analogia responderet haeresi adversariorum de humanitate transmutata in divinitatem et de apparentia phantastica proprietatum sensibilium humanitatis in Christo. Sive ergo

locutiones Patrum spectes in se ipsis sive secundum scopum eis praefixum, ii manifesto docent ut indubitam et *sine controversia admissam realitatem specierum*, de qua agimus.

Non minus evidens est haec persuasio de realitate physica specierum apud Augustinum et alios Patres Africanos, quos diligentius partem visibilem sacramenti ab invisibili distinxisse diximus. Considerat enim e. g. Augustinus Trin. l. III. c. 10. (supra th. X. p. 133.) partem sensibilem sacramenti ut aliquid, quod *idem fuerat in pane et vino*, quae arte humana parantur, et in usum religionis assumuntur.

Eadem est ad rem praesentem vis illius locutionis, qua veteres dicunt, corpus Christi et sanguinem esse impositum ac velut insertum *antitypis*, et manere integrum in minimis etiam *antitypi partibus*, ut Euty chius (th. XI. p. 159.).

Omissis scriptoribus saeculi IX. quorum sententiam eandem fuisse facile demonstrari posset (cf. Rhabanum in Thesaur. Zachariae T. X. p. 888.), illi quibus saeculo XI. et XII. dogma non solum realis praesentiae sed etiam nominatim transubstantiationis contra Berengarium et eius sectatores iam polemicè propugnare necesse fuit, declarant eandem physicam specierum realitatem, Lanfrancus de Euchar. c. 18; Guitmundus l. II. Bibl. Max. PP. T. XVIII. p. 449; data opera et speciali demonstratione Algerus l. I. c. 7; Guillelmus Abbas s. Theodorici c. 3. Bibl. PP. Cisterc. T. IV. p. 134.

2°. Theologi scholastici omnino unanimes consentiunt in hanc doctrinam, quamdiu intra limites a nobis commemoratos theologice agitur de physica specierum realitate; quamvis deinde in explicatione philosophica, *quomodo sint*, non idem amplius appareat consensus.

Prae oculis autem habeatur animadversio magni momenti et pernecessaria ad multa praeiudicia amovenda. Theologi veteres unice ex principiis revelatis et ex auctoritate explicationis ecclesiasticae perducti sunt in hunc consensum universalem de obiectiva realitate specierum, ne quis forte suspicetur, eos ex praeconceptis principiis phi-

losophicis de natura corporum in eam devenisse. Imo fatentur, separabilitatem accidentis a sua substantia lumine rationis demonstrari non posse, atque adeo philosophis gentilibus fuisse incompertam; sed simul contendunt, ex principiis fidei talem accidentium existentiam non solum ut possibilem sed ut actualem esse tenendam, adeoque cognitiones philosophicas de natura corporum ex veritatibus revelationis amplificandas, et ignorantiam rationis fide corrigendam esse. « Prima sententia est, inquit Suarez, essentialem rationem omnis accidentis consistere in actuali inhaerentia ad subiectum. Ita videntur sensisse philosophi gentiles, qui putarunt nulla ratione fieri posse, ut accidens extra subiectum conservetur... Hanc vero sententiam, ut dixi, damnat catholica fides, ut non possit universaliter esse vera.... An vero possit ratione naturali sufficienter probari contra philosophos non repugnare, ut accidens conservetur separatim a subiecto, attigi in commentario ad 3. q. 77. a. 1. et sane opinor, simpliciter non posse demonstrari ab homine (propter defectum scilicet adaequatae cognitionis naturae corporum et accidentium in corporibus), maxime cum nec distinctio realis quantitatis a substantia ex sola ratione sufficienter demonstraretur, ut infra dicemus, et separatio qualitatum ab omni subiecto (etiam a quantitate) nonnullis etiam catholicis impossibilis videatur. Posunt igitur, ut l. c. dixi, sufficienter solvi argumenta, quae apparenter ostendere possunt, hoc esse impossibile » Suarez Metaphys. T. II. disp. 35. sect. 2. n. 2-4. cf. ibid. disp. 40. sect. 2. n. 8. Consensus igitur unanimis theologorum is est, postulare principia fidei revelata de Eucharistia, ut species seu accidentia panis et vini censeantur sine subiecto inhaesionis obiective realia; huius autem veritatis demonstrationem non ex philosophia sed ex fontibus theologis repetunt. Imo hanc, quam diximus, accidentium existentiam post Concilium Constantiense et Tridentinum simpliciter dicunt esse de fide, Valentia disp. 6. q. 5. punct. 1; Suarez in 3. P. T. III. disp. 56. sect. 1; Vasquez disp. 94. c. 1; Lugo disp. 10. sect. 1; Ysambertus in 3. q. 77. disp. 1. a. 1. et reliqui; in Catechismo Romano P. II. de Euchar. n. 44. idem fidelibus proponitur tamquam « perpetua et

constans catholicae Ecclesiae doctrina. » Atqui theologorum omnium consensus constans et ab exordiis scholae saeculo XII. saltem usque ad labens saeculum XVII. unanims in doctrinam theologiam, in quam conspirent non opinando sed certa et rata sententia, non ex philosophica aliqua particulari theoria sed ex principiis revelationis et Patrum auctoritate, atque hoc ipso consensus continens ecclesiasticam explicationem doctrinae de sacramento omnium sanctissimo, quantae sit auctoritatis etiam solum per se inspectus, quisque facile videt et explicatum a nobis est in Tractatu de Traditione th. XVII.

Verum quidem est, post invectam philosophiam Cartesianam aliquos philosophos catholicos (1) defendere coepisse doctrinam aliam de speciebus impressis nostris sensibus et de modificationibus in corporibus circumpositis, quae immediata operatione a Deo vel a corpore Christi efficiantur eodem modo ac procederent a panis et vini substantia, si adhuc superesset. Aliqui etiam, qui scripserunt cursus theologicos saeculo XVIII. non quidem ausi sunt hanc novam theoriam defendere; sed tamen significarunt, eam sibi non displicere, inter quos praecipui sunt Drouin de Re Sacram. l. IV. c. 4. §. 2. inst. 6; Witasse de Euch. sect. 2. q. 2. a. 3. Huiusmodi tamen non ex fundamentis theologice sed unice in gratiam systematis philosophici minime evidentis recentius obortae haesitationes, auctoritatem unanimis consensus *in modo intelligendi sacramentum* et in explicatione *doctrinae de propria ratione sacramenti* labefactare non possunt. Discrimen inter theologos veteres consentientes et inter hos aliquos recentiores maximum est in ipsa methodo. Veteres enim in modo loquendi ac docendi ecclesiastico de parte visibili sacramenti et in diserta Patrum doctrina videbant expressam obiectivam realitatem specierum remanentium; hac deinde doctrina theologica admissa tamquam norma directrice in inquisitione philosophica, *quomodo sint* species remanentes, malebant se con-

(1) Inter hos ceteris subtilius et eruditius disputarunt Emmanuel Maignan in Philosophia sacra T. I. c. 22. eiusque discipuli Ioannes Saiguens et Ioseph Perrimezzi.

iicere in difficiles theorias de corporum et accidentium natura, quam violare principium eis theologice certum; non vero ad huiusmodi theorias devenerunt, quod explicatio phaenomenorum per meram immutationem in nostris organis eis in mentem non venerit, quae et per se obvia est et a veteribus saepe in aliis phaenomenis adhibita, ubi principia theologica non obstabant, vide e. g. s. Thom. 3. q. 76. a. 8. et theologos in h. l. Methodum oppositam sequuntur illi recentiores nonnulli, qui admissa primum quadam theoria philosophica de natura corporum et accidentium, huic accommodant in suis interpretationibus doctrinam theologiam.

Ut vero sibi pulvinaria aliqua consuant contra pondus auctoritatis omnium scholarum, hanc ipsam auctoritatem consensus antecedentis elevare conantur meris figmentis, quibus etiam veteres theologos in hac re inter se dissentientes nobis exhibere vellent. Aiunt itaque, veteres ipsos de accidentibus eucharisticis diversa sensisse.

a) Monent, sententiam communem, qua dicebantur « accidentia manere sine subiecto, » habuisse contradictores alios, qui docuerint, « accidentia remanere in aëre. » At in primis haec opinio nondum adversaretur communi doctrinae theologicae de specierum realitate, sed pertineret ad quaestionem, *quomodo* existant; deinde apud aliquos illud « manere in aëre » videtur synonymum cum altero « manere sine substantia tamquam subiecto inhaesionis, » ut in scholiis ad Boëth. de Trin. (inter Opp. Bedae T. VIII. p. 1116.), ubi dicitur: transit substantia panis in corpus Christi, non formae (species), sed potius hae subsistunt (existunt) in aëre vel sine substantia. » Fuisse qui aërem dicerent subiectum inhaesionis accidentium in Eucharistia, memoria fere non exstat nisi in eius opinionis confutatione, quae legitur apud Algerum l. I. c. 7; apud Magistrum 4. dist. 12; apud s. Thomam et s. Bonaventuram in h. l. Sententiam confutatam ab his magistris multi sine certa ratione adscribunt Alberto M. (vide Alberti opusc. de Euch. dist. 3. tract. 3. c. 1. n. 8. coll. n. 5. Opp. T. XXI.).

b) Aiunt, plurimos veterum docuisse accidentia inhaerentia ipsi corpori Christi. Haec sententia a Witasse fal-